

PREMIUM E-JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Yıl / Year	: 2022	Makale Geliş / Received	: 07.11.2022
Cilt / Volume	: 6	Yayınlama / Published	: 31.12.2022
Sayı / Issue	: 25	Article Type/Makale Türü	: Araştırma Makalesi / Research Article
ss / pp	: 538-551		http://dx.doi.org/10.37242/pejoss.4272

Arş. Gör. Dr. İbrahim Halil DEMİR

<https://orcid.org/0000-0002-9397-9232>

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü, Van / TÜRKİYE

Prof. Dr. Fuat TANHAN

<https://orcid.org/0000-0002-1990-4988>

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü, Van / TÜRKİYE

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ KÜLTÜRE DUYARLI PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ VE ÇOK KÜLTÜRLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

EXAMINING SCHOOL COUNSELORS' MULTICULTURAL COUNSELING COMPETENCIES AND MULTICULTURAL PERSONALITY TRAITS

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ve çok kültürlü kişilik özelliklerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinde MEB'e bağlı ilkökul, ortaokul ve lise kamu okullarında görev yapmakta olan 460 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. 460 okul psikolojik danışmanın 151'i erkek 309'u kadındır. Araştırmada okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algılarını belirlemek için Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik Ölçeği, çok kültürlü kişilik özelliklerini belirlemek için Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği kullanılmıştır. Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bazı değişkenlere (cinsiyet, eğitim seviyesi, bilinen dil sayısı, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı ve kültürel olarak farklı danışanlarla çalışma sıklığı) göre incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenlerin aralarındaki ilişkiye bakabilmek için çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Okul psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özellikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla basamaklı (stepwise) regresyon analizi kullanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, cinsiyet ve kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alması değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algıları, farklı kültürden danışanlarla çalışma sıklığı, bilinen dil sayısı ve eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Okul psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özellikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerindeki varyansın %35,6'sını açıklamaktadır. Açıklık, kültürel empati, sosyal girişim ve duygusal denge alt boyutları regresyon eşitliğine girerken, esneklik regresyon eşitliğine girmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Çok kültürlülük, kültüre duyarlı psikolojik danışma, çok kültürlü kişilik, çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, okul psikolojik danışmanları.

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate school counselors' multicultural counseling competencies and multicultural personality traits. The survey's data was derived from 460 school counselors working at primary, secondary, and high schools that belong to the Ministry of Education. The sample of the study consists of 151 men and 309 women. Multicultural Counseling Competencies Scale was used to determine school counselors' perceived multicultural counseling and the Multicultural Personality Scale was used to determine school counselors' perceived multicultural personality traits. Multivariate analysis of variance (MANOVA) was used to determine whether counselors' perceived multicultural counseling competencies differ significantly in terms of some variables that included, level of degree, gender, frequency of working with culturally diverse clients, multicultural courses are taken, and the number of known languages. The stepwise regression analysis was used to examine whether the school counselors' multicultural personality traits predict the counselors' perceived multicultural counseling competencies.

The results of MANOVA analyses indicate that there is no significant difference between counselors' perceived multicultural counseling competencies according to, gender and multicultural courses are taken. On the other hand, there is a significant difference between counselors' perceived multicultural counseling competencies according to the number of known languages, frequency of working with culturally diverse clients, and level of degree.

Results of regression analyses indicate that the school counselors' multicultural personality traits predict significantly school counselors' perceived multicultural counseling competencies. Openness, cultural empathy, social assertiveness, and emotional stability which are subscales of the Multicultural Personality Scale predict the school counselors' perceived multicultural counseling competencies but the flexibility subscale of the Multicultural Personality Scale doesn't predict the school counselors' perceived multicultural counseling competencies.

Keywords: Multicultural counseling, multiculturalism, multicultural personality, perceived multicultural counseling competencies, school counselors.

1. GİRİŞ

Türkiye'de okul psikolojik danışmanlarının büyük bir kısmı ilkököl, ortaokul ve lise eğitim kademelerinde çalışmaktadır. Farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşlarından, sosyo-ekonomik durumlarından, değerlerinden, etnik kökenlerinden, yani kısacası kültürlerinden ve farklılıklarından dolayı ihtiyaçları ve problemleri de değişmektedir. Bu bağlamda okul psikolojik danışmanların rol ve sorumlulukları da değişmekte ve psikolojik danışmanların etkili ve verimli hizmet verebilmesi için kültürel ve farklılık faktörleri konusunda yeterli olmaları gerekmektedir.

Kültüre duyarlılığın okul psikolojik danışmanlığı ve rehberliğindeki yerinin ne olduğunun kavranabilmesi için psikolojik danışma ve rehberlik kavramalarının tanımlarının yapılması gerekmektedir. Psikolojik danışma ve rehberliğin belli bir tanımını yapmak zordur (Bond, 2015, s.16) çünkü psikolojik danışma ve rehberlik tanımı geçmişten günümüze çok farklı şekillerde yapılmıştır. Psikolojik danışma, başkalarıyla profesyonel bir ilişki kurarak, onları, kişisel olarak memnun edici ve donanımlı yaşamaya yönelik çalışmaya ve keşfedilebilecek fırsatlar sağlama amacına karşılık veren bir meslek olarak tanımlanabilir (Bond, 2015). Psikolojik danışma; bireylerin içine düştüğü gerginlik, hayal kırıklığı, korku gibi durumlarda (Delaney & Eisenberg, 1998); problemleri olan, seçim yapma sürecinde olan fakat karar vermekte güçlük yaşayan ve çevreye uyum sağlama çabasında olan bireylere yapılan yardım sürecidir (Jones, 1951). Psikolojik danışma, bireylerin kendilerini keşfetmeleri, anlamaları ve değişmeleri için bireylere sunulan (Egan, 1994), çok korunaklı bir ortamı barındıran, çok kültürlü bir deneyim olan (Hackney & Cormier, 2013) profesyonel bir yardım sürecidir. Psikolojik danışma, insanların trajedisi ve kişisel, yoğun bir önemseme olasılığıyla ilgilenen, dinamik ve devamlı verilen bir meslektir (Gladding, 2013).

31 psikolojik danışma organizasyonun kabul ettiği psikolojik danışmanın tanımı ise: profesyonel psikolojik danışma; farklı bireylerin ailelerin ve grupların ruh sağlıklarını, iyilik hallerini, eğitimlerini ve kariyer amaçlarını gerçekleştirmek için farklı bireylerle, ailelerle ve gruplarla kurulan profesyonel ilişkidir (American Counseling Association [ACA], 2016).

Yapılan psikolojik danışma ve rehberlik tanımlarındaki kavramlara bakıldığında zaman; donanımlı yaşamak (Bond, 2015), gerçekçi kararlar almak (Kepeçoğlu, 1997), iyilik hali, ruh sağlığı (ACA, 2016), gizil güçlerini geliştirmek, kendini gerçekleştirmek (Bakırcıoğlu, 2000; Baymur ve Sorun, 1975), sağlıklı karar vermek (Tan, 1992) gibi birçok öznel kavram bulunmaktadır. Örneğin, kendini gerçekleştirmek kavramı farklı kültürde farklı anlamlara gelebilir. Bu nedenle psikolojik danışma ve rehberlik sürecinde kültürel yapının farkında olmak ve kültüre göre kuram ve uygulamaları yeniden yapılandırmak, psikolojik danışma ve rehberlik sürecinin daha etkili ve verimli olmasını sağlayacaktır. Fakat psikolojideki ilk çalışmalara bakıldığında zaman kültürün etkisi yeterince önemsenmemiştir.

Geçmişte insan davranışları ile ilgili yapılan çalışmaların çoğu Amerikan üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Bu nedenle psikoloji teorilerinin çoğu Amerikan öğrencilerinden elde edilen veriler üzerine kuruludur. Fakat Amerika'nın dünya nüfusunun yüzde beşinden daha az bir kısmını oluşturduğu düşünüldüğünde zaman, bu ülkeden alınan örneklemin bütün insanlar için genellenmesi bazı sakıncaları beraberinde getirmektedir (Arnett, 2008). Henrich, Heine ve Norenzayan (2010) psikoloji literatüründe yapılan çalışmaların çoğunu WEIRD (tuhaf, acayip, garip) olmakla eleştirmektedir. Kelimenin harflerine bakıldığında, W: western (batılı), E: educated (eğitilmiş), I: industrialized (sanayileşmiş, gelişmiş), R: rich (zengin, sosyo-ekonomik durumu iyi), D: democratic (Demokratik) anlamına gelmektedir. Bu nedenle insan davranışları için yapılan genellemelerin yetersiz olduğu savunulmuştur çünkü örnekleme batılı, eğitilmiş, sosyo-ekonomik durumu iyi, gelişmiş ve demokrasi düzeyleri yüksek olan ülkelere dayanmaktadır.

Yıllardır psikoterapi uzmanları ve psikolojik danışmanlar bazı evrensel varsayımlardan yola çıkarak insanlara hizmet etmeye çalışmaktadır; a) insanları etnik kökenine, cinsiyetine, kültürel mirasına bakmadan sadece insan olarak kabul etmek; b) psikoterapi ve psikolojik danışma kuram ve uygulamalarının kültürden bağımsız ve herkese uygulanabileceğine inanmak; c) her iyi psikolojik

danışma sürecinde olan terapötik beceriler ve stratejilerin herkes için işe yarayacağını düşünmek (Pope-Davis & Coleman, 1996).

Buna karşın bazı psikolojik danışma kuram ve uygulamaları kültürel yetkinlik açısından ciddi şekilde eleştirilmiştir. Psikanaliz kuram kadınların ve azınlıkların üzerindeki baskının onların gücünü azalttığını ve bireylerden baskıcı sosyal düzene uymalarını istediği için, neoanalitik yaklaşımlar bireyselleşmeye aşırı önem verip, toplumsalcılığı az vurguladığı için eleştirilmiştir. Feministler bireysel psikolojiyi, kadınların geleneksel erkek mesleklerine yönelmelerini erkeksi amaçlar peşinde olduğu açıklamasını ise bireysel psikolojinin ataerkilliği desteklemeye devam ettiğini düşündüklerinden dolayı eleştirmişlerdir (Murdock, 2013).

Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberliğin özelliklerinden biri Rogers’ın Birey-Merkezli Terapi yaklaşımını temel almasıdır (Doğan, 2000). Fakat Poyrazlı’ya (2003) göre Rogeryan terapinin her ne kadar popüler olsa da hem Türk kültürü uygun değil hem de Türk kültüründe yeterince verimli değildir. Çünkü duyguların ifade edilmesi ve bireyselleşimin vurgulanması, ailenin gücünün vurgulanmaması ve danışanın otoriter olmayan tutumu danışan ve psikolojik danışman arasındaki terapötik ilişkinin etkili bir şekilde kurulamamasına neden olmaktadır (Murdock, 2013). Başka bir örnek ise Asya-Amerikalılar ve Asyalılar dolaylı, bireysel ve ilişki odaklı kuramların etkili olmadığını fakat çözüm odaklı, yapılandırılmış kuramların daha etkili olduğunu düşünmektedirler.

Farklılıkların çift yönlü bir anayol gibi olduğu terapötik iletişimde, psikolojik danışmanlar kendi kültürel miraslarını da beraberlerinde getirirler. Kendi kültürel geçmişinin farkında olan psikolojik danışmanlar, psikolojik danışmanın kendi kültürel mirasının danışanlarıyla çalışmalarında nasıl bir etkide bulunduğunun farkına varabilirler. Danışanların içinde buldukları sosyal ve kültürel yapı kavrandığında hem danışanların yaşadıkları güçlükleri anlamak hem de bu güçlükleri kabul etmek daha kolay olacaktır. Psikolojik danışma öğrencileri genellikle, bireylerin kendi kararlarının kendilerinin alması, duygularını ifade edebilme, ilişkilerde açık olma, bağımsız olma gibi özelliklere değer vermektedirler. Fakat bazı danışanlar bu özellikleri değerli bulmayabilirler. Dahası, bazı kültürlerde yardım isteme veya uzman bir kişiye başvurma sürecinde birçok kişi psikolojik danışma gibi profesyonel hizmeti kabul etme konusunda zorluk yaşamaktadır (Corey, 2008).

Okul psikolojik danışmanları farklı ailelerin, öğrencilerin, idarecilerin ve öğretmenlerin etkili iletişim kurabilmelerinde anahtar rolündedir. Bu nedenle okul psikolojik danışmanları kültürel farklılıklara saygıyı ve kabullenmeyi geliştirebilmek için farklı etkinlikler yapabilmeli ve bilgiler sağlayabilmelidir (Williams, 2010). Okul psikolojik danışmanları farklı kültürden danışanlarla etkili bir şekilde çalışabilmek için kültüre duyarlı stratejiler geliştirmelidir (Constantine 2001). Yeşilyaprak (2008)’a göre okul psikolojik danışmanlarının görevlerinden biri etik değerleri benimseyen bir dünya vatandaşı yetiştirebilmektir. Okullarda uygulanmakta olan gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programının amaçlarından biri de bireyin sağlıklı kişilerarası ilişkiler geliştirmesidir. Diğer ise öğrencilerin toplumun sorumlu ve üretken bir üyesi olmasıdır (Uzman, 2005).

Liles ve Wagner (2010)’e göre okul psikolojik danışma ve rehberlik programları farklı öğrencileri de dahil edebilecek iyi bir eğitim ortamı yaratmalıdır. Bunun yanında okul psikolojik danışma ve rehberlik programları, öğrencilerin kültürel farklılıkları anlamalarına, çok kültürlü toplumla ilgili olumlu tutumlara sahip olmalarına, kültürel farklılık ve çeşitlilik konularında duyarlı olmalarına, kültürel ve sosyal adaleti geliştirmelerine ve kültürel olarak farklı olan öğrencilerle iyi ilişkiler kurmalarına yardımcı olmalıdır (The Council for Accreditation of Counseling and Related programs, 2001). Fakat Türkiye’de okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çerçeve planlarına bakıldığında zaman öğrencilerin kendi değerlerinin, varsayımlarının, önyargılarının farkına varabilmelerini, farklı kültürden olan öğrenciler ile sağlıklı ve dengeli ilişkiler kurabilmelerini sağlayacak etkinliklerin yeterli derecede olmaması dikkat çekmektedir. Alexander, Kruczek ve Ponterotto (2005)’ya göre psikolojik danışmanlar müfredat içinde veya dışında etkinlikler yaparken, etkinlikler öğrencilerin farklı kültürleri anlamaları için farklı bakış açıları geliştirmelerinde yardımcı olabilir.

Bu çalışmanın amacı; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özelliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ne ölçüde yordadığını incelemektir. Ana amaç doğrultusunda iki alt probleme cevap aranacaktır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri;

1. Okul psikolojik danışmanların cinsiyetine, eğitim seviyesine, bilinen dil sayısına, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığına, kültürel olarak farklı danışmanlarla çalışma sıklığına göre farklılık göstermekte midir?

2. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özellikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine ne düzeyde yordamaktadır?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ait bilgiler verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Türkiye’de kamu okullarında görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik bazı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özelliklerinin, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ne düzeyde yordadığını belirlemeyi amaçlayan nicel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma özünde bir amacı açıklama ve yordamanın yanında bir deneyimin sonuçlarını kontrol etmeyle ilgili değişkenler arasındaki ilişkiler hakkında sorulan soruları cevaplamayı amaçlar (Demirel, 2016). Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2008) göre araştırmacıların kişilere dair tam bir anlayış sahibi olmak istedikleri için betimsel araştırmanın kendisi yeterli olmamaktadır. Çünkü eğitim alanındaki araştırmacılar durumları betimlemenin ötesinde bir şeyler yapmak istemektedirler. Ve araştırmacılar olası ilişkileri inceleyerek olguyu daha iyi anlayabilmektedir. İlişkileri ve bağlantıları inceleyen araştırmalar ilişkiyel araştırmalar olarak adlandırılır. Karasar’a (2014) göre ilişkiyel tarama modelleri, iki veya daha çok değişkenin arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan tarama modelleridir. Bu çalışmanın ikinci alt problemi için ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’nin farklı bölgelerinde Milli eğitim Bakanlığı’na bağlı ilkökul, ortaokul ve lisede görev yapan 460 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Araştırmada Türkiye’nin yedi farklı coğrafi bölgesinde çalışmakta olan okul psikolojik danışmanlarından veri toplanmıştır. Tablo 1’de katılımcılara ait demografik bilgiler verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Erkek	151	32,8
	Kadın	309	67,2
Eğitim düzeyi	Lisans	382	83,0
	Yüksek lisans	78	17,00
Farklı kültürden danışmanlarla çalışma sıklığı	1. Hiçbir zaman	36	7,8
	2. Nadiren	134	29,1
	3. Bazen	125	27,2
	4. Sıklıkla	79	17,2
	5. Çok sık	86	18,7
İfade edebildiği dil sayısı	Tek dil	207	45,0
	İki dil	221	48,0
	Üç dil	32	7,0
Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış	Evet	177	38,5
	Hayır	282	61,3

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırma 151 erkek ve 309 kadın olmak üzere toplam 460 kişiden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan psikolojik danışmanların 382’si lisans mezunu iken 78’i yüksek lisans mezunudur. Katılımcılara kendi kültürünüzden farklı kültürden danışmanlar ile ne sıklıkla çalışıyorsunuz diye sorulduğunda, katılımcıların 36’sı hiçbir zaman, 134’ü nadiren, 125’i bazen, 79’u sık sık ve 86’sı çok sık görüşüğünü ifade etmiştir. Katılımcıların 207’si tek dil bildiğini, 221’i iki dil bildiğini ve 32’si üç dil bildiğini belirtmiştir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan katılımcıların sayısı 177 iken, kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almayan katılımcıların sayısı 282’dir. Bu da katılımcıların yarısına yakınının kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi aldığını göstermektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu, çok kültürlü kişilik ölçeği ve çok kültürlü psikolojik danışma yeterliği ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu katılımcıların demografik bilgilerini edinmek için kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda katılımcılara; cinsiyet, medeni durum, çalıştığı süre, mezun olduğu bölüm, okul kademesi, hayatlarının en çok geçtiği yer, öğrenim düzeyi, , kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı, kendisini ifade edebildiği dil sayısı ve kültürel olarak farklı danışanlarla ne sıklıkla çalıştığı soruları sorulmuştur.

2.3.2. Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarından biri Van der Zee & Van Oudenhoven (2002), tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Polat (2009) tarafından yapılan *Çok kültürlü Kişilik Ölçeği* (Multicultural Personality QuestionnaireMPQ)'dir. Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği (ÇKÖ) bir katılım ölçeği olup 5'li likert tipindedir. Ölçek 5 aralıklı; (5) *Tamamen Katılıyorum*, (4) *Katılıyorum*, (3) *Kararsızım*, (2) *Katılmıyorum* ve (1) *Kesinlikle Katılmıyorum* şeklinde derecelendirilmiştir. Çok kültürlü kişilik ölçeği orijinal formatında 91 maddeden oluşmaktadır. Polat (2009) ölçeği Türkçe'ye uyarlarlarken ölçekte Türkiye kültüründe karşılığı olmayan maddeleri eleyip 33 maddelik bir ölçek elde etmiştir. Ölçek toplam üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan algılanan çok kültürlü kişilik özelliklerin yüksek düzeyde olduğunu, ölçekten alınan düşük puan ise algılanan çok kültürlü kişilik özelliklerinin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçek; esneklik, duygusal denge, sosyal girişim, açıklık ve kültürel empati olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin 4 maddesi esnekliği, 5 maddesi açıklığı, 7 maddesi duygusal dengeyi, 6 maddesi sosyal girişimi ve 11 maddesi kültürel empatiyi ölçmekte olup toplam 33 maddeden oluşmaktadır. Çok kültürlü kişilik ölçeğinin alfa güvenilirlik katsayısı .82 olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada ise alfa güvenilirlik katsayısı .80 bulunmuştur.

2.3.3. Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterliği Ölçeği (ÇPDYÖ)

Araştırmada kullanılacak diğer ölçme aracı Özer ve İlhan (2015) tarafından geliştirilen Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterliği Ölçeği'dir. ÇPDYÖ beceri, farkındalık ve bilgi alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek 11'i beceri, 9'u farkındalık ve 6'sı bilgi boyutunu ölçen toplam 26 madden oluşmaktadır. 5'li likert türündeki ölçek veri toplama araçlarında maddeler: (1) *Beni Hiç Tanımlamıyor*, (2) *Beni Biraz Tanımlıyor*, (3) *Beni Orta Düzeyde Tanımlıyor*, (4) *Beni Oldukça Tanımlıyor* ve (5) *Tamamen Tanımlıyor* şeklinde 5 aralıklı olarak derecelendirilmiştir. ÇPDYÖ'nün alfa güvenilirlik katsayısı .88'dir. Bu çalışmada ise alfa güvenilirlik katsayısı .86 bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliliğinin yüksek seviyede olduğunu, düşük puan ise algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliliğinin düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek minimum puan 26, maksimum puan 130'dur (Özer & İlhan, 2015).

2.4. Verilerin Analizi

Verilerden geçerli sonuçların çıkartılabilmesi için, verilerin kalitesinin incelenmesi, yani nitelikli verilerle çalışılması önemlidir. Bunlardan ilki verilerin hatasızlığının incelenmesidir (Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk, 2010). Verilerin hatasızlığını incelemek için frekanslar ve betimsel istatistikler incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca araştırmada kayıp değerlere, araştırmacının sonucunu etkilememek için katılımcının ölçekten aldığı puanların ortalama değeri verilmiştir. Araştırmanın verilerinde aykırı değerleri ayıklamak için saplı kutu grafiklerine (box plot) bakılmıştır. Daha sonra aykırı değerler tek tek veri setinden çıkartılıp analizler tekrarlanmıştır. Aykırı değerler atıldıktan sonra 419 katılımcının verileriyle analize devam edilmiştir. Yapılan normallik testlerinde dağılımın normallik varsayımlarını karşılayıp karşılamadığını anlamak için öncelikle çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının (± 1) sınırları içine yer aldığı görülmüştür. Daha sonra normal dağılım eğrisinin incelenebileceği histogram grafiklerine bakılmış ve dağılım eğrisinin normale yakın olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan dağılımın normallik varsayımlarını karşıladığını ve normal dağıldığını belirtmek mümkündür. Araştırmada bazı bağımsız değişkenler için yeterli sayıya ulaşamamıştır.

Araştırmanın üçüncü birinci alt probleminde, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bazı değişkenlere (cinsiyet, eğitim düzeyi, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı, bilinen dil sayısı ve kültürel olarak farklı danışanlarla ne sıklıkla çalıştığı) göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla bağımlı ve bağımsız değişkenlerin aralarındaki ilişkiye bakabilmek için çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. İki den fazla gruba

karşılaştırmak için çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci alt problemine için, okul psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özellikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla basamaklı (stepwise) regresyon analizi kullanılmıştır. Basamaklı regresyon analizine veya modeline, yordanan bağımlı değişkeni anlamlı düzeyde yordayabilen bağımsız değişkenler dahil edilmekte, diğer değişkenler model dışında bırakılmaktadır. Modele dahil edilen bağımsız değişkenler bağımlı değişkendeki varyansı açıklayabilme oranlarına göre sıralanır (Büyüköztürk, 2014).

Basamaklı regresyon analizi yapabilmek için bazı varsayımların karşılanması gerekmektedir; çok değişkenli normalliğin ve doğrusallığın sağlanması, çoklu bağlantı sorunun olmaması. Yapılan analizler sonucunda normallik ve doğrusallığın sağlandığı, değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunun olmadığı görülmüştür. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanarak belirlenmiştir. Araştırmada analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri düzeyleri, çok kültürlü kişilik özellikleri düzeyleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bağımsız değişkenlere ait MANOVA analizleri, çok kültürlü kişilik özelliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ne düzeyde yordadığına ilişkin regresyon analizi sonuçları sırasıyla sunulmuştur.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

KDPD yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: KDPD Yeterliklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Çok Değişkenli İstatistik Testi Sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
.988	1,633 ^b	3	415	,181	,012

Tablo 2 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Wilks' Lambda .988, $F(3, 415)=1.633$, $p>.05$, $\eta^2 = .012$).

Tablo 3: KDPD Yeterliklerinin Okul Kademesi Değişkenine Göre Çok Değişkenli İstatistik Testi Sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
.984	1,125	6	828	,346	,008

Tablo 3’e göre, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin hangi okul kademesinde çalıştığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Wilks' Lambda .984, $F(6, 828)=1,125$ $p>.05$, $\eta^2 = .008$). Eta kare değerine bakıldığı zaman okul kademesinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilemediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 = .008$).

Tablo 4: KDPD Yeterliklerinin Eğitim Düzeyleri Değişkenine Göre Çok Değişkenli İstatistik Testi Sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
.979	3,028	3	415	,029	,021

Tablo 4’te, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (Wilks' Lambda .979, $F(3, 415)=3,028$ $p<.05$, $\eta^2 = .021$). Eta kare değerine bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanların eğitim düzeyleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük düzeyde etkilediği görülmektedir ($\eta^2 = .021$). Tablo 5’te ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarının eğitim düzeylerine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 5: ÇKPDYÖ’nün Eğitim Düzeyleri Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri ve MANOVA Sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	\bar{x}	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	Lisans	345	4,06	,50	,07	1	,07	,273	,602	,001
	Y.lisans	74	4,03	,52	106,01	417	,25			
Bilgi	Lisans	345	3,43	,65	2,56	1	2,56	5,910	,015	,014
	Y.lisans	74	3,63	,69	180,35	417	,43			
Beceri	Lisans	345	3,80	,43	1,12	1	1,12	5,864	,016	,014
	Y.lisans	74	3,93	,45	79,73	417	,19			

Tablo 5 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ alt boyutlarından aldıkları puanların, eğitim düzeyine göre bilgi ($F(1, 417)=5,910$ $p<.05$, $\eta^2 = .014$) ve beceri ($F(1, 417)=5,864$ $p<.05$,

$\eta^2 = .014$) boyutlarında anlamlı düzeyde değişirken farkındalık boyutunda anlamlı düzeyde ($F(1, 417)=5,864$ $p>.05$, $\eta^2 = .001$) değişmediği görülmektedir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren etki büyüklüğü (eta kare) değeri incelendiğinde eğitim düzeyinin hem bilgi ($\eta^2 = .014$) hem de beceri ($\eta^2 = .014$) boyutları üzerinde düşük bir etkisinin olduğu görülmektedir. Farkındalık boyutu için eta kare değerine bakıldığı zaman eğitim seviyesinin farkındalık boyutu üzerinde etkisi olmadığı görülmektedir ($\eta^2 < 0.01$). Sonuç olarak bilgi ve beceri boyutları yüksek lisans yapan okul psikolojik danışmanları lehine anlamlı farka neden olduğu fakat farkındalık boyutunda anlamlı bir farka neden olmadığı görülmektedir. Tablo 6’da okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine ait çok değişkenli istatistik testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 6: KDPD Yeterliklerinin Bilinen Dil Sayısı Değişkenine Göre Çok Değişkenli İstatistik Testi Sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
.968	4,599	3	415	.004	.032

Tablo 6’da okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine göre iki veya daha fazla dil bilen okul psikolojik danışmanların lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (Wilks’ Lambda .968, $F(3, 415)=4,599$ $p<.05$, $\eta^2 = .032$). Eta kare değerine bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanların bilinen dil sayısı kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük düzeyde etkilediği görülmektedir ($\eta^2 = .031$). Tablo 7’de ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarının bilinen dil sayısı değişkenine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 7: KDPD Yeterliklerinin Bilinen Dil Sayısı Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri ve MANOVA Sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	\bar{x}	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	Tek dil	187	4,00	.51	2,80	1	2,80	11,313	.001	.026
	İki dil ve +	232	4,13	.49	103,28	417	.25			
Bilgi	Tek dil	187	3,38	.64	2,37	1	2,37	5,476	.020	.013
	İki dil ve +	232	3,53	.67	180,53	417	.43			
Beceri	Tek dil	187	3,77	.43	.72	1	.72	3,751	.053	.009
	İki dil ve +	232	3,86	.45	80,13	417	.19			

Tablo 7’de görüldüğü gibi okul psikolojik danışmanların bildiği dil sayısı ile ÇKPDYÖ’nün farkındalık ($F(1, 417)=11,313$ $p<.05$, $\eta^2 = .026$) ve bilgi ($F(1, 417)=5,476$ $p<.05$, $\eta^2 = .013$) alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Beceri alt boyutu ile okul psikolojik danışmanların bildiği dil sayısı değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmazken ($F(1, 417)=3,751$ $p<.05$, $\eta^2 = .009$) yine de kendisini daha fazla dil bilen psikolojik danışmanların aritmetik ortalamaları daha yüksektedir. eta kare değerleri incelendiğinde bilinen dil sayısının hem bilgi ($\eta^2 = .013$) hem de farkındalık ($\eta^2 = .026$) boyutları üzerinde düşük bir etkisinin olduğu görülmektedir. Beceri boyutu için eta kare değerine bakıldığı zaman kendisini birçok dilde ifade edebilmek farkındalık boyutu üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir ($\eta^2 < 0.01$). Başka bir deyişle psikolojik danışmanların bildiği dil sayısı arttıkça kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini artırmaktadır denebilir. Tablo 8’de psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığına göre çok değişkenli istatistik testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 8: KDPD Yeterliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma İle İlgili Ders Alıp Almadığı Değişkenine Göre Çok Değişkenli İstatistik Testi Sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
.990	1,335	3	415	.262	.010

Tablo 8’de, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Wilks’ Lambda .990, $F(3, 415)=,262$ $p>.05$, $\eta^2 = .010$). Tablo 9’da psikolojik danışmanların farklı danışanla çalışma sıklıkları ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki çok değişkenli istatistik testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 91: KDPD Yeterliklerinin Kültürel Olarak Farklı Danışanlarla Ne Sıklıkta Çalıştığı Değişkenine Göre MANOVA Sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
.876	6,247	9	1005	.000	.043

Tablo 9 incelendiğinde okul psikolojik danışmanların farklı kültürden danışanla çalışma sıklıkları ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (Wilks’ Lambda .876, $F(9, 1005)=6,247$ $p<.05$, $\eta^2 = .043$). Eta kare değerine bakıldığı zaman okul

psikolojik danışmanların farklı danışanla çalışma sıklıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük ama orta düzeye yakın etkilediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 = .043$). Tablo 10'da ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarının psikolojik danışmanların farklı kültürden danışanlarla ne sıklıkla çalıştığı değişkenine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 10: KDPD Yeterliklerinin Kültürel Olarak Farklı Danışanlarla Ne Sıklıkta Çalıştığı Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri

Boyutlar	Değişken	N	\bar{x}	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	Hiç/Ender	153	3,99	,53	3,96 102,13	3 415	,99 ,25	5,357	,001	,037
	Bazen	115	3,99	,45						
	Sık sık	77	4,12	,50						
	Her zaman	74	4,24	,49						
Bilgi	Hiç	153	3,24	,67	18,75 164,15	3 415	4,90 ,39	15,803	,000	,103
	Hiç/Ender	115	3,44	,54						
	Bazen	77	3,58	,57						
	Sık sık	74	3,83	,72						
Beceri	Hiç/Ender	153	3,75	,41	3,51 77,34	3 415	,93 ,19	6,281	,001	,043
	Bazen	115	3,77	,41						
	Sık sık	77	3,85	,48						
	Her zaman	74	4,00	,46						

Tablo 10'da okul psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlarla çalışma sıklıklarıyla ÇKPDYÖ'nün farkındalık ($F(3, 415)=5,357$ $p<.05$, $\eta^2 = .037$), bilgi ($F(3, 415)=15,803$ $p<.05$, $\eta^2 = .103$) ve beceri ($F(3, 415)=6,281$, $p<.05$, $\eta^2 = .043$) alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Eta kare değerleri incelendiğinde farklı kültürden danışanlarla çalışma sıklığının bilgi alt boyutu üzerinde orta düzeyde etkisinin olduğu görülmektedir ($\eta^2 = .103$). farkındalık ($\eta^2 = .037$) beceri ($\eta^2 = .043$) alt boyutları için eta kare değerlerine bakıldığı zaman farklı kültürden danışanlarla çalışma sıklığının bu iki boyut üzerinde düşük bir etkisinin olduğu görülmektedir. Sonuç olarak psikolojik danışmanların kendi kültürlerinden farklı danışanlarla çalışma sıklıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini artırdığı görülmektedir. Tablo 10 incelendiğinde farkındalık, bilgi ve beceri alt boyutlarının bağımsız değişken olan psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlarla çalışma sıklıklarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bağımlı değişkenlerin hangi kategoriler arasında farklılık gösterdiğini belirlemek için Post Hoc testi yapılmıştır. Post Hoc testinin sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11: Farklı Kültürden Danışanlarla Çalışma Sıklıklarına Ait Scheffe Sonuçları

Değişken	Bağımsız Değişken Kategorileri	Ortalama	SH	Anlamlı Fark
Farkındalık	Hiç/Ender	3,99	,06	1-4, 2-4
	Bazen	3,99	,06	
	Sık sık	4,12	,07	
	Her zaman	4,24	,07	
Bilgi	Hiç/Ender	3,24	,08	1-3, 1-4, 2-4,
	Bazen	3,44	,08	
	Sık sık	3,58	,09	
	Her zaman	3,83	,09	
Beceri	Hiç/Ender	3,75	,05	1-4, 2-4,
	Bazen	3,77	,05	
	Sık sık	3,85	,06	
	Her zaman	4,00	,06	

Tablo 11 incelendiğinde, farkındalık boyutunda kendi kültüründen farklı bir danışanla hiç çalışmayan ya da ender çalışan psikolojik danışmanlar ile farklı kültürden danışanlarla her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir (1-4). Aynı şekilde bazen çalışan psikolojik danışmanlar ile her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında da anlamlı bir fark bulunmaktadır (2-4). Yani psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlar ile çalışma sıklıkları farkındalık boyutunda artışa neden olmaktadır.

Bilgi alt boyutu için Tablo 11 incelendiğinde, bu boyut için de kendi kültüründen farklı bir danışanla hiç çalışmayan ya da ender çalışan psikolojik danışmanlar ile farklı kültürden danışanlarla her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir (1-4). Ayrıca bazen çalışan ve her zaman çalışan (2-4), hiç çalışmayan ya da ender çalışan ile sık sık çalışan (1-3) psikolojik danışmanlar ile de anlamlı bir fark görülmektedir. Yani psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlar ile çalışma sıklıkları bilgi boyutunda artışa neden olmaktadır.

Son olarak beceri boyutuna bakıldığı, beceri boyutunda kendi kültüründen farklı bir danışanla hiç çalışmayan ya da ender çalışan psikolojik danışmanlar ile farklı kültürden danışanlarla her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir (1-4). Aynı şekilde bazen çalışan psikolojik danışmanlar ile her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında da anlamlı bir fark

bulunmaktadır (2-4). Yani psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlar ile çalışma sıklıkları beceri boyutunda artışa neden olmaktadır. Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerin yordayıcısı olarak ele alınan değişkenlere (Çok kültürlü kişilik özellikleri ölçüğü alt boyutları: kültürel empati, duygusal denge, sosyal girişkenlik, açıklık ve esneklik) ait veriler üzerinde gerçekleştirilen basamaklı regresyon (stepwise regression) analizi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12: KDPD Yeterliklerin Yordanmasına İlişkin Basamaklı Resgresyon Analizi Sonuçları

Basamak	Seçilen yordayıcı değişken	β	Yordama gücü (R)	Açıklanan varyans (R ²)
1	Açıklık	1,072	,241	,241
2	Kültürel empati	,718	,324	,324
3	Sosyal girişim	,515	,350	,350
4	Duygusal denge	,265	,356	,356

Tablo 12 incelendiğinde çok kültürlü kişilik özellikleri ölçüğünün alt boyutları (açıklık, kültürel empati, sosyal girişim, duygusal denge) kullanılarak psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerindeki varyansın %35.6’sının açıkladığı görülmektedir. Tablo 13’de basamaklı regresyon analizine ait varyans analizi sunulmuştur.

Tablo 13: KDPD Yeterliklerin Yordanmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Basamak	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
1	Regresyon	10921,34	1	10921,34	132,144	,000
	Artık(Residual)	34463,90	417	82,65		
2	Regresyon	14696,72	2	7348,36	99,611	,000
	Artık(Residual)	30688,51	416	73,77		
3	Regresyon	15881,12	3	5293,76	74,460	,000
	Artık(Residual)	29504,12	415	71,09		
4	Regresyon	16176,90	4	4044,23	57,323	,000
	Artık(Residual)	29208,33	414	70,55		

Tablo 13 incelendiğinde, Tablo 12’de verilmiş olan basamaklı regresyon analizinin dört basamağının da anlamlı olduğu görülmektedir (Bknz. Tablo 12). Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri için yapılan basamaklı regresyon analizi dört basamakta gerçekleşmiştir. Yapılan basamaklı regresyon analizleri sonucuna bakıldığında açıklık alt boyutu varyansın %24’ünü tek başına açıklamaktadır. Diğer basamaklara bakıldığında ise kültürel empati varyansın %8.3’ünü, sosyal girişkenlik varyansın %2.6’sını ve son olarak duygusal denge varyansın %0.7’sini açıklamaktadır. Bu analiz sonuçları, regresyon eşitliğine dört değişkenin önemli yordayıcı olarak girdiği ve toplam varyansın %35.6’sını açıkladığı görülmektedir. Regresyon modeline ÇKÖ’nün beş alt boyutu dahil edilmiş, yukarıda verilen dört alt boyut regresyon eşitliğine önemli yordayıcılar olarak girerken sadece esneklik alt boyutu regresyon eşitliğine girmemiştir. Regresyon katsayılarının işaretlerine bakıldığında zaman her dört basamaktaki değişkenlerin işaretlerinin de pozitif olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Yapılan araştırma sonucunda psikolojik danışmanların KDPD (kültüre duyarlı psikolojik danışma) yeterlikleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca ÇKPDYÖ’nün alt boyutları olan “farkındalık”, “bilgi” ve “beceri” ile cinsiyet arasında da anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında zaman bu çalışmanın sonuçları ile paralel çalışmalar mevcuttur. Demirel (2016), Tourek (2014) ve Cubero (2009) yaptığı çalışmalarda da cinsiyet ve KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Fakat Bodenorn ve Skaggs (2005)’in yaptığı çalışmada kadınların erkeklerden daha yüksek psikolojik danışma yeterliklerine sahip olduğu görülmektedir.

Kadınlar cinsiyetinden dolayı temel hak ve özgürlükleri kullanma konusunda yıllarca sürmüş olan erkek egemen toplum baskısına daha fazla maruz kaldığı bilinen bir gerçektir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde kadınların kültüründen dolayı psikolojik danışma sürecinde dezavantaj yaşayan danışanlara karşı daha duyarlı olmaları beklenebilir. Hays, Chang ve Dean’a (2004) göre, cinsiyetçi baskılara uğrayan kadınlar erkeklere göre çok kültürlülük konusunda daha hassastırlar. Fakat bu çalışmada böyle bir sonuca rastlanmamıştır.

Araştırmada eğitim düzeyi ile okul psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur. ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarına bakıldığında zaman “bilgi” ve “beceri” alt boyutları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark varken, “farkındalık” alt boyutu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında zaman bu çalışmanın sonucu ile paralel çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Lewis (2004) ve Whitney’in 2006’da yaptığı çalışmalarda psikolojik danışmanların öğrenim düzeyleri arttıkça KPDP yeterlikleri de artmakta ve bu artış

istatistiksel olarak anlamlı olmaktadır. Whitney'in 2006'daki çalışmasında beceri ve farkındalık alt boyutlarının aritmetik ortalamaları daha yüksek olsa da anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Araştırmanın sonuçlarına göre okul psikoloji danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almamaları ile KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir farka neden olmamaktadır. Literatür incelendiğinde bu çalışmanın sonuçları ile paralel sonuçlara sahip olan araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Dodson (2013), Williams (2010) ve Cubero (2009) yaptığı çalışma KDPD yeterlikleri ile ilgili ders almanın psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini artırmadığını göstermiştir. Dodson'a (2013) göre kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ile farkındalık ve beceriler artırılmamaktadır çünkü derslerde uygulama, farklı kültürlerle etkileşime girme gibi süreçler yer almamaktadır. Bu çalışmanın sonuçları ile zıt olan çalışmalar da mevcuttur. Aydın (2014) ve Grothaus'un (2004) yaptığı çalışmalarda kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alma ile KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çalışmanın sonuçlarına göre psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanla ile çalışma sıklığı psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde artırmaktadır. ÇKPDYÖ'nün alt boyutları olan "farkındalık", "bilgi" ve "beceri" düzeylerine bakıldığında ise aynı şekilde her üç alt boyutta da kendi kültüründen farklı olan danışanlarla daha sık çalışan psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri, kendi kültüründen farklı danışanlar ile daha az sıklıkla çalışan psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerine göre daha yüksek düzeyde ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı olmaktadır. Başka bir deyişle, psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı olan danışanlar ile daha sık çalışması, onların KDPD yeterliklerini artırmaktadır. Literatür incelendiğinde Na (2012)'nin yaptığı çalışmada göçmenler ile çalışan psikolojik danışmanlar, diğer psikolojik danışmanlara göre KDPD yeterliklerini daha yüksek düzeyde algılamaktadırlar. Sue vd. (1992) göre farklı kültürle temas halinde olmak KDPD yeterliklerini artırmaktadır.

Araştırmanın sonucuna göre çok kültürlü kişilik özellikleri okul psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çok kültürlü kişilik özellikleri toplam varyansın yüzde 35,6'sını açıklamaktadır. Sırasıyla açıklık alt boyutu toplam varyansın %24'ünü, kültürel empati varyansın %8.3'ünü, sosyal girişkenlik varyansın %2.6'sını ve son olarak duygusal denge varyansın %0.7'sini açıklamaktadır. Açıklık iç ve dış dünya hakkında ilgi sahibi olmayı ve farklı deneyimlere, hayallere, duygulara, etkinliklere, fikirlere ve değerlere karşı açık olmayı ifade etmektedir. Yüksek açıklık düzeyine sahip olan insanlar, yeni fikirleri ve farklı değerleri öğrenmede istekli, hayal kurmaya ve yaratıcı olmaya meyilli, pozitif ve negatif duyguları deneyimleyebilirler. Ayrıca yüksek açıklık düzeyine sahip olan insanlar tutuculuk ve basmakalıptan uzaktırlar (Costa & McCrae, 1992). Lievens, Harris, Van Keer ve Bisqueret (2003) yaptığı çalışmada, Japonya'da kültürler arası bir eğitim programında çalışan başarılı Avrupalı yöneticilerin başarılarını artıran en önemli özelliklerinden birinin açıklık olduğu bulunmuştur. Çünkü açıklık; bilişsel esnekliği, farklı şekillerde yaşam için hayal kurma yeteneğini ve başkalarının bakış açılarının görebilmeyi ifade etmektedir (DeYoung, Peterson & Higgins, 2005). Harris'e (1973) göre farklı kültürden olan insanlara karşı ilgili olmak başarının anahtarıdır. Hammer, Gudykunst ve Wiseman'a (1978) göre ise önyargılardan kurtulmak farklı bir kültürde etkili olabilmek için önemli bir davranıştır.

Açıklık KDPD yeterliklerini en fazla yordayan değişken olmuştur. Bu sonuçlardan okul psikolojik danışmanların her şeyden önce farklı değerlere, fikirlere, yaşam biçimlerine ve renklere karşı açık bir tutuma sahip olmaları gerektiğini göstermektedir. Çünkü farklı kültürler hakkında farkındalık ve bilgi sahibi olabilmek farklı kültürlerle karşı açık olabilmekle mümkün olabileceği söylenebilir. Sonuç olarak farklı bir kültürde etkili bir şekilde çalışabilmek için okul psikolojik danışmanların açıklık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir.

Kültürel empati, KDPD yeterliklerini en çok yordayan (%8.3) ikinci değişkendir. Constantine'e (2001) göre psikolojik danışmanların kültürel olarak farklı olan danışanlarla uygun bir şekilde empati kurabilme derecesi, danışanların psikolojik danışman hakkındaki düşüncelerini olumlu yönde etkileyecektir. Çünkü psikolojik danışmanın kültürel duyarlılık konusunda yeterli olduğunu düşüneceklerdir. Ayrıca Constantine'nin (2001) çalışmasında psikolojik danışmanların etkili empati kurabilmeleri, kültürün tanımlanan problemlere nasıl bir etkide bulunduğunu da fark etmelerine olanak sağlayacaktır. Hatta bilişsel ve duygusal empati becerileri yüksek olan psikolojik danışmanlar danışma sürecine kültürel faktörleri daha fazla dahil ederler. Fuertes ve Brobst'ın (2002) yaptığı çalışmada ise danışanlar, empati kurma becerileri daha yüksek olan psikolojik danışmanların hem KDPD yeterliklerini hem de genel psikolojik danışma yeterliklerini daha yüksek düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir.

Empati psikolojik danışma sürecinde en temel becerilerinden biridir. Psikolojik danışmanın danışanla kuracağı empatinin niteliği danışma sürecinin etkililiğini belirleyen faktörlerden biridir. Aynı şekilde farklı bir kültürden olan danışanlarla kurulan kültürel empati becerisinin niteliği de psikolojik danışma sürecinin etkililiğini belirleyen faktörlerden biridir denebilir. Ayrıca psikolojik danışmanların kültürel empati kurabilme becerileri farklı kültürdeki insanlarla olan iletişimlerin verimliliğini artıracak, o kültürün değerlerini, normlarını, varsayımlarını öğrenmek için olanaklarda sağlayacaktır. Sonuç olarak kültürel empati hem danışma süreci için hem de farklı kültürden insanlar ile etkili iletişim için önemli bir beceridir denebilir.

KDPD yeterliklerini yordayan diğer bir değişken sosyal girişkenliktir (%2.6). Sosyal girişkenlik, bireyin sosyal durumlara etkin bir şekilde yaklaşma ve girişimde bulunma eğilimlerini ifade eder (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000, 2001). Ruben'e (1976) göre farklı bir kültürde uyum sağlayabilmek ve etkili bir şekilde var olabilmek için bireylerin başka kültürden insanlarla etkileşime girebilmeleri gerekmektedir. Birçok çalışmada başka bir kültürde etkili olabilmek için bireylerin, farklı kültürdeki insanlarla iletişim kurabilmeleri, bunu sürdürebilmeleri ve arkadaş edinmeleri gerektiği vurgulanmaktadır (Kets de Vries & Mead, 1991). Yapılan bazı deneysel çalışmalarda ise bu varsayım doğrulanmıştır yani sosyal girişken olan bireye farklı kültürde etkili bir şekilde var olabilmektedir (Abe & Weisman, 1983).

Sosyal girişkenliğin KDPD yeterlikleri açısından önemi değerlendirildiğinde, sosyal girişken olan psikolojik danışmanların farklı kültürden olan insanlarla daha kolay iletişim kurabileceği ve sürdürebileceği beklenir. Sosyal girişken olan psikolojik danışmanlar farklı kültürler hakkında daha çok bilgi sahibi olabilir ve bu da psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerini artıran bir faktör olabilir.

KDPD yeterliklerini en az yordayan değişken duygusal dengedir (%0.7). Duygusal denge kültürel farklılıklardan dolayı gelişen çatışmalarda ve stresli durumlarda bireylerin duygusal dengesini korumasını ve sakin kalabilme düzeyini ifade eder (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000). Van Oudenhoven, Mol ve Van der Zee'ye (2003) göre duygusal denge ve bireylerin başka kültürlerle uyum sağlayabilmeleri arasında çok güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü duygusal denge düzeyleri yüksek olan bireyler olumsuz duygulara karşı daha etkili başa çıkma stratejilerine sahiptirler. Duygusal denge KDPD yeterliklerini düşük düzeyde yordasa da psikolojik danışmanların farklı bir kültürde çalışırken başarılı olmaları için önemli bir yere sahiptir. Çünkü psikolojik danışmanların kendi iyi oluşları yardım etme becerilerine olumlu yönde etki edecektir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Hammer vd. (1978) farklı bir kültürde etkili olarak çalışabilmek için bireylerin: (1) etkili iletişim becerilerine sahip olmaları, (2) farklı kültürde yaşamın verdiği stresle etkili bir şekilde başa çıkabilmeleri ve (3) kişiler arası ilişkiler kurabilmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Abe ve Weisman (1983) ise bireylerin farklı kültürde etkili bir şekilde var olabilmeleri için: kişilerle iletişim kurabilmeleri, farklı kültürlerle uyum sağlayabilmeleri, farklı sosyal sistemlerle başa çıkabilmeleri, kişiler arası ilişki kurabilmeleri ve diğerlerini anlamaları gerektiğini belirtmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özelliklerine sahip olmaları iki farklı yönden önemli görülmektedir. 1) psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özelliklerinin yüksek düzeyde olması KDPD yeterliklerini artıran önemli bir etkidir. 2) psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özelliklerinin yüksek düzeyde olması, psikolojik danışmanların farklı bir kültürde yaşarken daha iyi uyum sağlayabilmelerine, o kültür hakkında daha çok bilgi edinmelerine ve etkili bir şekilde çalışmalarına olanak sağlamaktadır.

5. ÖNERİLER

Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordayan önemli değişkenlerden biri de çok kültürlü kişilik özellikleridir. Bu bağlamda kültüre duyarlı psikolojik danışma derslerinde veya diğer alan derslerinde psikolojik danışmanların kendi kişilik özelliklerinin farkına varabileceği ve çok kültürlü kişilik özelliklerini geliştirebileceği ortamlar yaratılabilir

Çalışmakta olan psikolojik danışmanlar kendi kültüründen farklı kültürlerle karşı ne kadar açık davranabildiğini ne derecede kültürel empati kurabildiğini, farklı kültürde çalışırken duygusal dengelerini ne derece koruyabildiklerini ve farklı kültürden insanlar ile nasıl iletişim de olduklarını gözden geçirebilir ve kendilerini eksik buldukları noktalarda geliştirebilir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan ve almayan psikolojik danışmanlar arasında, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı seviyede farklılaşmamaktadır. Verilen derslerin niteliği, işleniş biçimi ve içeriği yeniden gözden geçirilebilir.

Farklı danışmanlarla çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı düzeyde değişmektedir. Bu nedenle verilen dersler uygulama ağırlıklı olabilir. Aday psikolojik danışmanlara farklı kültürle temas içinde olabilme ve farklı kültürden danışmanlarla çalışma olanakları yaratılabilir.

KAYNAKÇA

- Abe, H. & Weisman, R. L. (1983). A cross-cultural confirmation of the dimensions of intercultural effectiveness. *International Journal of Intercultural Relations*, 7, 53–67.
- Alexander, C. M., Kruczek, T., & Ponterotto, J. G. (2005). Building multicultural competencies in school counselor trainees: An international immersion experience. *Counselor Education and Supervision*, 44(4), 255-266.
- American Counseling Association. (2016). ACA code of ethics. Alexandria, VA: Author.
- Arnett, J. J. (2008). The neglected 95%: Why American psychology needs to become less American. *American Psychologist*, 63(7), 602–614
- Aydın, B. (2014). *Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitiminin psikolojik danışman adaylarının kültürel duyarlılık düzeyleri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Bakırcıoğlu, R. (2000). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baymur, F. & Sorun, O. Ö. B. (1975). *Rehberlik*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, Planlama Araştırma Koordinasyon Dairesi Yayınları.
- Bodenhorn, N. & Skaggs, G. (2005). Development of the school counselor self-efficacy scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 38, 14-28.
- Bond, T. (2015). *Standards and ethics for counselling in action*. Sage Pubs.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı, (19. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Council for the Accreditation of Counseling and Related Educational Programs. (2001). 2001 Standards. Available: <http://www.cacrep.org/2001Standards.html>. Retrieved: June, 2007
- Constantine, M. G. (2001). Multicultural training, theoretical orientation, empathy, and multicultural case conceptualization ability in counselors. *Journal of Mental Health Counseling*, 23(4), 357-372.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuram ve uygulamaları*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Cormier, S. & Hackney, H. L. (2013). *Counseling strategies and interventions: pearson new international edition*. Pearson Higher Ed.
- Costa, P.T., Jr. & McCrae, R.R. (1992). *NEO PI-R: Professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Cubero, C. G. (2009). *An investigation of master's level counselor-in-training multicultural counseling skill competence and personality*. (Yayımlanmış doktora tezi). East Carolina University.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi

- Demirel, K. (2016). *Psikoloji danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algularının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- DeYoung, C.G., Peterson, J. B., & Higgins, D. M. (2005). Sources of openness/intellect: Cognitive and neuropsychological correlates of the fifth factor of personality. *Journal of Personality*, 73(4), 825-858.
- Dodson, F. K. (2013). Exploring the multicultural competence of school counselors. *The Journal for Counselor Preparation and Supervision*, 5(2), 18-29.
- Doğan, S. (2000). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberliğin durumu ve geleceğe ilişkin yönelimler. *Eğitim ve Bilim*, 25(118), 3-8
- Egan, G. (1994). *Psikolojik danışmaya giriş*. (F. Akkoyunlu, Çev.) Ankara: Form Ofset.
- Eisenberg, S. & Delaney, D. J. (1998). *Psikolojik danışma süreci*. (N. Ören ve M. Takkaç, Çev.), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Fuertes, J. N. & Brobst, K. (2002). Clients' ratings of counselor multicultural competency. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 8(3), 214-223
- Gladding, S. T. (2013). *Psikolojik danışma. Kapsamlı bir meslek* (Çev. Ed. N. Voltan Acar). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Grothaus, T. J. P. (2004). *An exploration of the relationship between school counselors' moral development, multicultural counseling competence, and their participation in clinical supervision* (Yayımlanmamış doktora tezi). Retrieved from the ProQuest Dissertation and Theses database
- Hammer, M. R., Gudykunst, W. B., & Wiseman, R. L. (1978). Dimensions of intercultural effectiveness: An exploratory study. *International Journal of Intercultural Relations*, 2, 382–393.
- Harris Jr., J. G. (1973). Prediction of success on a distant Pacific island: Peace corps style. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 38, 181–190.
- Hays, D., Chang, C. ve Dean, J. (2004). White counselors' conceptualization of privilege and oppression: Implications for counselor training. *Counselor Education & Supervision*. 43(4), 242–257.
- Henrich, J., Heine, S. J., & Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world? *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2-3), 61–83.
- Jones, A. J. (1951). *Principles of guidance and pupil personnel work*. McGraw-Hill.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kepçeoğlu, M. (1997). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. (11. Baskı), Toraman Matbaacılık.
- Kets de Vries, M. & Mead, C. (1991). Identifying management talent for a pan-European environment. In: S. Makridakas, eds. *Single Market Europe*, pp. 215–235. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lewis, D. E. (2004). *The relationship between self-report and behavioral observation indices of multicultural counseling competence* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fordham University
- Lievens, F., Harris, M. M., Van Keer, E., & Bisqueret, C. (2003). Predicting crosscultural training performance: The validity of personality, cognitive ability, and dimensions measured by an assessment center and a behavior description interview. *Journal of Applied Psychology*, 88(3), 476-489.
- Liles, R. G. & Wagner, M. (2010). The CACREP 2009 standards: Developing a counselor education program assessment.
- Murdock, N. L. (2013). Bilişsel Terapi. (M. Akbağ, Çev.) *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları olgu sunumu yaklaşımıyla içinde*, 314-351.

- Na, G. (2012). Relationship between school counselor multicultural counseling competence and self-efficacy in working with recent immigrant students. (Yayımlanmamış doktora tezi). Faculty of the Graduate School of the University of Maryland, College Park.
- Özer, Ö. & İlhan, T. (2015). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies*, 10, 781–802.
- Polat, S. (2009). Öğretmen Adaylarının Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Kişilik Özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1), 154-164.
- Pope-Davis, D. B. & Coleman, H. L. (1996). *Multicultural counseling competencies: Assessment, education and training, and supervision*. Sage Publications
- Poyrazlı, S. (2003). Validity of Rogerian Therapy in Turkish Culture: A Cross-Cultural Perspective. *Journal of Humanistic Counseling, Education & Development*, 42(1), 107–115.
- Ruben, B. D. (1976). Assessing communication competency for intercultural adaptation. *Group & Organization Management*, 1(3), 334-354.
- Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling and Development*, 70(4), 477-486.
- Tan, H. (1992). *Psikolojik yardım ilişkileri: Danışma ve psikoterapi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Tourek, S. C. (2014). *A case for mindfulness practice in fostering multicultural competence in counseling* (Yayımlanmamış doktora tezi). University Of Minnesota).
- Uzman, E. (2005). Kapsamlı gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programları. (ed. Uzman, E.). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Van Der Zee, K. I., & Van Oudenhoven, J. P. (2000). The Multicultural Personality Questionnaire: A multidimensional instrument of multicultural effectiveness. *European journal of personality*, 14(4), 291-309.
- Van der Zee, K. I., & Van Oudenhoven, J. P. (2001). The multicultural personality questionnaire: reliability and validity of self-and other ratings of multicultural effectiveness. *Journal of Research in Personality*, 35(3), 278-288
- Van Oudenhoven, J. P., Mol, S., & Van der Zee, K. I. (2003). Study of the adjustment of Western expatriates in Taiwan ROC with the Multicultural Personality Questionnaire. *Asian Journal of Social Psychology*, 6(2), 159-170
- Whitney, J. M. (2006). Self-perceived multicultural counseling competence of licensed professional counselors (Doctoral dissertation, The Ohio State University).
- Williams, D. M. (2010). *School counselors' multicultural counseling competence: an exploratory study*. ProQuest LLC. 789 East Eisenhower Parkway, PO Box 1346, Ann Arbor, MI 48106.
- Yeşilyaprak, B. (2008). *The Future of psychological counseling and guidance in Turkey: Recent advances and future prospects*. Paper presented at the International Congress of Counseling, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.